

12. Havrysh, N., Brezhnyeva, O., Kindrat, I., Reypol's'ka O., 2015. 'Rozumne vykhovannya suchasnykh doshkil'nyat (An intelligent upbringing of modern preschoolers)', *Metodychnyy posibnyk*, K. : Vyd. dim «Slovo», 176 s.

13. Stanislavskiy, KS., 1985. 'Rabota nad soboy v tvorcheskoy protsesse perezhivaniya (The work on yourself in the creative process of experiencing)', M. : Isk-vo, 424 s.

УДК 373.2:37.091.21-058.64(075)

**УКРАЇНЬСЬКА ІГРАШКА ЯК ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ ЗАСІБ
ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З РОДИН
УЧАСНИКІВ АТО І ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ**

*UKRAINIAN TOY AS AN ETHNO-CULTURAL MEANS OF
UPBRINGING PRESCHOOL CHILDREN FROM THE FAMILIES OF
ANTITERRORIST OPERATION PARTICIPANTS AND INTERNALLY
DISPLACED PERSONS*

С. І. Поворознюк

Актуальність теми дослідження. Необхідність дослідження особливостей використання української народної іграшки в роботі з дітьми дошкільного віку з родин учасників АТО і внутрішньо переміщених осіб викликана потребою оновлення психолого-педагогічних підходів до виховання дітей цих категорій, зокрема із використанням етнокультурних засобів.

Постановка проблеми. У статті обґрунтовано ефективність використання усього різноманіття українських народних іграшок (дерев'яних, глиняних, солом'яних, тканинних та ін.) в роботі з дітьми дошкільного віку з родин учасників АТО і внутрішньо переміщених осіб для здійснення корекційно-виховної роботи з метою забезпечення їх успішної адаптації до нових соціальних умов, виконання завдань морального, естетичного та національно-патріотичного виховання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості використання української народної іграшки у вихованні дітей

Urgency of the research. The need to study the features of the use of Ukrainian folk toys in work with children of preschool age from the families of Antiterrorist operation participants and internally displaced persons, is due to the need to update the psychological and pedagogical approaches to the upbringing of children in these categories, including using ethnocultural tools.

Target setting. The article substantiates the efficiency of using the whole variety of Ukrainian folk toys (wooden, clay, straw, fabric, etc.) in work with preschool age children from the families of Antiterrorist operation participants and internally displaced persons for the implementation of correctional and educational work in order to ensure their successful adaptation to new social conditions, the fulfillment of the tasks of moral, aesthetic and national-patriotic education.

Actual scientific researches and issues analysis. The usage features of the Ukrainian folk toys in the education of preschool age children,

дошкільного віку досліджували такі науковці й педагоги, як А. Богуш, Г. Кільова, О. Найден, Т. Поніманська, Л. Меленець та ін.

Постановка завдання.

Важливо визначити роль української народної іграшки як етнокультурного засобу морального, естетичного, національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку з родин учасників АТО і внутрішньо переміщених осіб, а також охарактеризувати її значення у процесі ресоціалізації дітей цих категорій.

Виклад основного

матеріалу. У вихованні дітей дошкільного віку з родин учасників АТО та внутрішньо переміщених осіб українські іграшки використовуються передусім як ефективні етнокультурні засоби корекційно-виховної роботи, що здійснюється для забезпечення успішної адаптації дітей до нових умов, їх ресоціалізації. Оскільки ці діти дуже часто бувають замкненими, відмовляються спілкуватися як із вихователем, так і з іншими дітьми в групі, змістом такої роботи є створення вихователем позитивного емоційно-чуттєвого фону сприйняття дитиною нового навколишнього середовища, мимовільне встановлення з нею комунікативного контакту, заохочення дитини до здійснення активної комунікативної діяльності з однолітками та дорослими людьми.

Народна іграшка також є важливим засобом національно-патріотичного виховання, адже через маніпулятивні дії з нею дитина поглиблює знання про побутове життя та особливості традиційних родинних і суспільних стосунків українців, а відповідно розширює систему уявлень про свій народ та його культуру.

Українська народна іграшка виступає ефективним засобом

scientists and educators such as: A. Bohush, G. Kilova, O. Naiden, T. Ponimanska, L. Melenets and others.

The research objective. It is important to define the role of Ukrainian folk toys as an ethnocultural means of moral, aesthetic, national-patriotic education of preschool age children from the families of Antiterrorist operation participants and internally displaced persons, and describe its importance in the process of re-socialization of children of these categories.

The statement of basic materials. In the upbringing of preschool age children from the families of Antiterrorist operation participants and internally displaced persons, Ukrainian toys are used primarily as effective ethnocultural means of correctional and educational work, carried out to ensure successful adaptation of children to new conditions, their re-socialization. Since these children are very often reticent, they refuse to communicate with both the teacher and other children in the group, the content of such work is the creation by the educator of a positive emotional and sensual background for the child's perception of the new environment, the involuntary establishment of a communicative contact with her, encouraging the child to engage in active communicative activities with peers and adults.

Folk toy is also an important means of national-patriotic education, because through manipulative actions with it, the child deepens knowledge about everyday life and features of the traditional family and social relations of Ukrainians, and accordingly expands the system of ideas about his people and his culture.

Ukrainian folk toy is an effective means of aesthetic education of children, since it is a skillful example of Ukrainian decorative and applied art.

естетичного виховання дітей, оскільки вона є майстерним зразком українського декоративно-прикладного мистецтва.

Висновки. В роботі з дітьми дошкільного віку із родин учасників АТО та внутрішньо переміщених осіб вихователю ЗДО необхідно враховувати вікові та індивідуальні відмінності таких дітей, позитивні та тривожні особливості їхнього розвитку, створювати комфортне виховне середовище для відновлення в них емоційної рівноваги, сприяти активізації їхнього духовного та творчого потенціалу, прищепленню любові до рідного краю, свого народу; важливо виховувати повагу до культурної спадщини рідного народу, формувати почуття власної належності до народної спільноти шляхом використання в освітньому процесі етнокультурних засобів виховання.

Ключові слова: виховання, етнокультурні технології, етнокультурна компетентність, українська народна іграшка, діти дошкільного віку з родин учасників АТО та внутрішньо переміщених осіб.

Conclusions. In work with preschool age children from the families of Antiterrorist operation participants and internally displaced persons, the educator of the pre-school establishments needs to take into account the age and individual differences of such children, the positive and disturbing features of their development, create a comfortable educational environment for restoring emotional balance in them, to create a sense of belonging to the national community through the use of ethnocultural means of education in the educational process.

Keywords: upbringing, ethnocultural technologies, ethnocultural competence, Ukrainian folk toy, preschool age children, preschool age children from the families of Antiterrorist operation participants and internally displaced persons.

Актуальність теми дослідження. Освітня робота з дітьми дошкільного віку з родин учасників АТО і внутрішньо переміщених осіб і в умовах закладу дошкільної освіти, і в сім'ї потребує оновлення форм, методів, прийомів і засобів виховання із врахуванням можливих наслідків пережитих дітьми психотравмивних подій, позитивних і тривожних психологічних якостей, яких вони набули. Оновлення психолого-педагогічних підходів, зокрема, врахування необхідності реалізації індивідуального підходу до виховання дітей цих категорій здійснюється як на загальноєвропейських, так і на національно-патріотичних засадах, зокрема, із використанням етнокультурних засобів, що і зумовлює необхідність дослідження особливостей використання української народної іграшки в роботі з дітьми дошкільного віку з родин учасників АТО і внутрішньо переміщених осіб.

Постановка проблеми. Важливого значення набуває дослідження ефективності використання усього різноманіття українських народних іграшок (дерев'яних, глиняних, солом'яних, тканинних та ін.) в роботі з

дітьми дошкільного віку з родин учасників АТО і внутрішньо переміщених осіб для здійснення корекційно-виховної роботи з метою забезпечення їх успішної адаптації до нових соціальних умов, виконання завдань морального, естетичного та національно-патріотичного виховання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості використання української народної іграшки у вихованні дітей дошкільного віку привертала значну увагу провідних науковців і педагогів. Зокрема, було охарактеризовано іграшку як феномен української культури, запропоновано варіанти класифікації українських народних іграшок (О. Найден [5; 9], Т. Поніманська [6]); виявлено виховний вплив іграшки на особистість дитини дошкільного віку (А. Богущ [1], Г. Кільова [3], О. Найден [5], Л. Сорочук [7]); досліджено особливості формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дошкільників засобами української народної іграшки (С. Ласунова [4], О. Трифонова, Ю. Самоделова [8]); запропоновано шляхи популяризації української народної іграшки в сучасній дошкільній освіті (Н. Дем'яненко [2]) та ін. Однак дослідження ролі української народної іграшки у вихованні дітей дошкільного віку з родин учасників АТО і внутрішньо переміщених осіб ще не проводилося.

Постановка завдання. Метою статті є визначити роль української народної іграшки як етнокультурного засобу морального, естетичного, національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку з родин учасників АТО і внутрішньо переміщених осіб, а також охарактеризувати її значення у процесі ресоціалізації дітей цих категорій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Народна іграшка є культурним феноменом українського народу, який не тільки передає інформацію про культурне етносередовище, що було сформоване минулими поколіннями “згідно з характером розумової і практичної діяльності та потребами духовного існування у сфері вірувань, культів, уявлень” [9, с. 2], а й здійснює надзвичайно ефективний вплив на розумове, моральне, естетичне та національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку. Така іграшка здатна задовольнити природну потребу дитини пізнавати світ, творчо і самостійно його осмислювати, а тому основним змістом іграшки є наслідування дорослих в їхній трудовій і побутовій діяльності, звичаєво-обрядових діях [1].

Серед українських народних іграшок виокремлюють такі різновиди (за класифікацією О. Найдена):

1) за функціональним призначенням:

- іграшки, у яких основною рисою є художньо-естетичні фактори (ляльки, коники, баранці, олені, цапки, вершники, птахи тощо);
- іграшки, основною функцією яких є результат здійснення певної механічної дії (деркачі, фуркала, калатала, свищики, брязкальця, керамічні тарахкальця “хихички”, іграшки-каталки, рухомі іграшки тощо);

2) за матеріалом, з якого вони виготовлені:

- іграшки з дерева (деркачі, вітрячки, фуркала, свищики, тарахкальця, сопілки, скрипки, дзиги тощо);
 - іграшки з глини (свищики у вигляді птахів або свійських тварин, зокрема окарина “Зозулька” тощо);
 - ляльки з тканини (“вузлові”, або “неодягнені”, – виконані способом крутіння, завивання; “вдягнені” – оздоблені максимально натуралізованими елементами одягу та етнічно характерними рисами обличчя);
 - іграшки з сиру або тіста (виліплені або випечені до певних календарно-обрядових дійств фігурки птахів, свійських і диких тварин);
 - іграшки з сіна, соломи, трави, плодів різних рослин (різноманітні брязкальця, тарахкальця, фігурки бичків, оленів, коників, ляльок і “павучків”);
- 3) за образно-ігровими і типажно-функціональними ознаками:
- антропоморфні образи-ляльки;
 - зооморфні образи – свійські і дикі тварини: бички, цапки, свинки, баранці, козлики, корівки тощо;
 - іграшки, які імітують “дорослі” меблі, посуд, інші предмети побуту, знаряддя праці: шафи, столи, стільці, лавки, миски, глечики, колиски, візки, граблі тощо [9, с. 5 – 6].

За традиційними уявленнями українців, кожний різновид іграшок був своєрідним оберегом дитини, виконував певну захисну функцію. Наприклад, дерев'яні іграшки були призначені для того, щоб відганяти від дитини злі сили. Текстильні ляльки насамперед використовувалися для засвоєння дитиною морально-етичних норм і правил поведінки, формування в доньки первинних уявлень про її майбутні обов'язки як дружини, матері, берегині роду, господині дому. Водночас такі ляльки мали і оберегове значення, адже традиційно українці клали в колиску новонародженої дитини ляльку-мотанку, яка наділялася здатністю забирати хворобу в дитини, а в майбутньому була запорукою щасливого одруження і сімейних стосунків. Сирні коники, баранці, цапи, корівки, птахи, коні з вершиками, олені виконували суто обрядові функції.

Важливе значення має використання народної іграшки як етнокультурного засобу виховання та розвитку дітей у закладі дошкільної освіти, адже вона “збагачує й урізноманітнює ігрову діяльність дітей; розширює сферу пізнання світу свого народу; розвиває традиційні для національної господарської культури навички. Виховна цінність іграшки полягає в тому, що вона сприяє залученню дитини до духовної, естетичної культури, побутового досвіду народу” [2, с. 149]. Використання народної іграшки у вихованні дітей дозволяє ознайомити їх із певною моделлю поведінки, зразком, сценарієм різних процесів життя і водночас забезпечує радісний, бадьорий настрій дитині, позитивне самопочуття. Практично в кожній народній іграшці закладені вільні основи самовираження, імпульси творчих ходів, виборів, переваг, непередбачуваність дитячої поведінки [3, с. 63].

У процесі виховання дітей дошкільного віку з родин учасників АТО і внутрішньо переміщених осіб можна використовувати все різноманіття української народної іграшкової культури як ефективний засіб корекційно-виховної роботи, що здійснюється для забезпечення успішної адаптації дітей до нових умов, їх ресоціалізації. “Цікаві за змістом і формою іграшки позитивно діють на психічний стан дитини, світосприймання, активізують життєвий тонус, що впливає на її здоров’я і фізичний розвиток” [2, с. 149].

Ознайомлення з українськими народними іграшками з природних матеріалів сприятиме насамперед відновленню в дітей емоційної рівноваги, зміцненню оптимістичного настрою, позитивного сприйняття ними навколишнього світу, допоможе відволіктися від спогадів про пережиті психотравматичні події. Зокрема, дітям молодшого дошкільного віку можна запропонувати розглянути особливості розпису яворівської дерев’яної і косівської глиняної іграшок, при цьому виховувати в них здатність емоційно сприймати красу твору українського декоративно-ужиткового мистецтва, милуватися нею, емоційно реагувати на побачене.

В роботі з дітьми середнього дошкільного віку корисно буде звернути увагу на традиційні орнаментальні мотиви червоного, жовтого і зеленого кольорів дерев’яних яворівських іграшок (коник, візок, пташка); ознайомлювати з глиняними опішнянськими і косівськими свистунцями (пташка, баранець, поросятко, півник); зацікавлювати іграшками, плетеними з лози (дитячі меблі, брязкальця, кошики, колиски для ляльок-немовлят).

Оскільки діти з родин учасників АТО і внутрішньо переміщених осіб дуже часто бувають замкненими, відмовляються спілкуватися як із вихователем, так і з іншими дітьми в групі, змістом роботи вихователя є створення позитивного емоційно-чуттєвого фону сприйняття дитиною нового навколишнього середовища, мимовільне встановлення з нею комунікативного контакту, заохочення дитини до здійснення активної комунікативної діяльності з однолітками та дорослими людьми. Тому важливо ознайомити дітей цієї вікової групи також і з тканинною лялькою – лялькою-мотанкою, адже “лялька посідає особливе місце серед образних іграшок, між нею та дитиною складаються певні відносини, розгортається спілкування, що сприяє розвитку самосвідомості дитини, зокрема такої її якості, як діалогічність” [10, с. 732]. Саме лялька сприймається дитиною як ідеальний друг і співрозмовник, якому можна довірити свої найпотаємніші думки; в грі з лялькою дитина здатна проектувати свої хвилювання і обігрувати їх в різних сюжетних ситуаціях, таким чином виявляючи власні як позитивні, так і тривожні психологічні якості. Крім того, граючись із ляльками, зокрема і з лялькою-мотанкою, діти засвоюють і апробують основні моделі поведінки у родині, в найближчому мікросоціумі (з однолітками та дорослими), норми і цінності нового соціального середовища, набувають елементарного побутового досвіду, що забезпечує швидку адаптацію дитини до нових умов проживання, її ресоціалізацію.

Дітей старшого дошкільного віку доцільно ознайомити з особливостями орнаменту петриківського розпису на іграшках-свистунцях,

сприяти виникненню позитивної емоційної реакції під час розглядання пропонованого твору мистецтва. Також необхідно ознайомити з іграшками, виготовленими з тіста – обрядовим фігурним печивом у вигляді тварин (корівок, свинок, баранців, зайців, коней, жайворонків, сорок, голубків) і людських постатей (богинь). “Ці вироби не є цілковитими іграшками, адже діти їх охоче з’їдають. Але, будучи яскраво декорованими та щедро орнаментованими, маючи умовно-узагальнені форми, вони розвивають уяву дітей, сприяють посиленню в них корелятивних зв’язків умовного з конкретним, символічного з реальним, узагальненого з деталізованим” [9, с. 9]. Цікавими для дітей старшого дошкільного віку є й іграшки, які виготовляються із сиру способом витягування, викручування і обв’язування сирним мотуззям, – сирні баранці, коники, козлики, олені тощо. Крім того, дітей цієї вікової групи слід продовжувати ознайомлювати із українськими народними керамічними іграшками, а саме – сюжетними іграшками “Танок” і “Колисочка”, залучати до виготовлення ляльки-мотанки.

В освітньому процесі ЗДО використовуються також й інші різновиди дитячої іграшкової культури, зокрема шумові акустично-механічні дитячі інструменти-іграшки. Ознайомлення дітей дошкільного віку з родин учасників АТО і внутрішньо переміщених осіб з цими етнокультурними засобами не тільки сприяє засвоєнню ними особливостей звучання таких українських інструментів, розширює слухацький досвід, збагачує їхні музичні уявлення, розвиває музичний слух і впливає на розвиток їхньої емоційно-вольової сфери, а й забезпечує створення емоційно комфортного середовища в умовах закладу дошкільної освіти, відновлення в дітей активного діяльнісного ставлення до найближчого оточення, бажання брати участь у спільній діяльності з однолітками та дорослими людьми. Пропонуємо використовувати такі різновиди дитячих інструментів, як брязкальця, керамічні таракальця (“хихички”), деркачі-тріскунці, калатала, визначаючи зміст педагогічної роботи і обираючи орієнтовний музичний репертуар залежно від віку дітей:

- *молодший дошкільний вік*: сприяти набуттю дітьми елементарних навичок гри на цих українських інструментах під час виконання української народної примовки “Дрібушечки” (в обробці Я. Степового);
- *середній дошкільний вік*: вчити грати на знайомих музичних інструментах-іграшках по одному або невеличкими групами, відтворюючи ритмічний малюнок співаночок: українські народні примовки “Гоп-гоп”, “Іде, іде, дід, дід”, “Кую-кую чобіток” (в обробці Я. Степового); українська народна пісня “Гречаники”; українська народна колядка “Сію, сію, посіваю”; українська народна щедрівка “Щедрик-ведрик”;
- *старший дошкільний вік*: вчити дітей передавати метричну пульсацію і нескладний ритмічний малюнок на дитячих інструментах під час виконання таких музичних творів: українські народні примовки “Дрібушечки” (в обробці Я. Степового), “Іди,

іди, дощукі” (в обробці Я. Степового); українські народні мелодії “Біла квочка”, “Вербовая дощечка”, “Гарний танець гопачок”, “Дударик”, “Женчичок-бренчичок”, “Печу, печу хлібчик”; українська народна колядка “Коляд, коляд, колядниця”; українська народна щедрівка “Щедрик, щедрик, щедрівочка”; українські народні пісні “Ой, дзвони дзвонять” (в обробці Я. Степового), “Вийди, вийди, сонечко” (в обробці Л. Ревуцького) та ін.

Українська народна іграшка виступає ефективним засобом естетичного виховання дітей, оскільки вона є майстерним зразком українського декоративно-прикладного мистецтва.

Народна іграшка також є важливим засобом національно-патріотичного виховання, адже через маніпулятивні дії з нею дитина поглиблює знання про побутове життя та особливості традиційних родинних і суспільних стосунків українців, а відповідно розширює систему уявлень про свій народ та його культуру.

Висновки. В роботі з дітьми дошкільного віку із родин учасників АТО та внутрішньо переміщених осіб вихователю ЗДО необхідно враховувати вікові та індивідуальні відмінності цих дітей, позитивні та тривожні особливості їхнього розвитку, створювати комфортне виховне середовище для відновлення в них емоційної рівноваги, сприяти активізації їхнього духовного та творчого потенціалу, прищепленню любові до рідного краю, свого народу; важливо виховувати повагу до культурної спадщини рідного народу, формувати почуття власної належності до народної спільноти шляхом використання в освітньому процесі етнокультурних засобів виховання і, зокрема, української народної іграшки.

Список використаних джерел:

1. Богуш, АМ., 2004. ‘Українське народознавство в дошкільному закладі: навчальний посібник’, К. : Знання, 570 с.
2. Дем’яненко, НД., 2009. ‘Популяризація української народної іграшки у сучасній дошкільній освіті’, *Педагогічні науки : зб. наук. пр., М-во освіти і науки України, Херсонський державний університет, Вип. 51*, Херсон, С. 148–152.
3. Кільова, Г., 2010. ‘Народна іграшка як засіб виховання дітей’, *Рідна школа, № 6*, С. 59 – 63.
4. Ласунова, СВ., 2000. ‘Розвиток описового мовлення старших дошкільників засобами української народної іграшки : дис... канд. пед. наук: 13.00.02’, *Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського*, Одеса, 189 с.
5. Найден, О., 1999. ‘Українська народна іграшка. Історія. Семантика. Образна своєрідність. Функціональні особливості’, Київ, 256 с.
6. Поніманська, ТІ., 2013. ‘Дошкільна педагогіка : підручник’, 2-ге вид., допов., Київ : Академвидав, 462 с.
7. Сорочук, Л., 2010. ‘Народна іграшка як вияв традицій народного виховання в українській родині’, *Наукові записки. Серія «Культурологія», Випуск 5*, С. 645 – 653.

8. Трифонова, О., 2016. 'Реалізація принципу народності у формуванні національно-мовленнєвої особистості старшого дошкільника засобами української народної іграшки', *Науковий вісник МГУ імені В. О. Сухомлинського, Педагогічні науки, № 2 (53)*, С. 191 – 196.
9. 'Українська народна іграшка: Каталог', 2006. К. : Видавничий дім «Стилос», 48 с.
10. Щербак, ТІ., 2015. 'Психологія народної іграшки', *Проблеми сучасної психології: збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України, Випуск 30*, С. 727 – 739.

References

1. Bohush, AM., 2004. 'Ukrayins'ke narodoznavstvo v doshkil'nomu zakladi: navchal'nyy posibnyk (Ukrainian Ethnology in a Preschool: a manual)', К. : *Znannya*, 570 s.
2. Dem'yanenko, ND., 2009. 'Populyaryzatsiya ukrayins'koyi narodnoyi ihrashky u suchasniy doshkil'niy osviti (Popularization of Ukrainian folk toys in modern preschool education)', *Pedahohichni nauky : zb. nauk. pr., M-vo osvity i nauky Ukrayiny, Khersons'kyy derzhavnyy universytet, Vyp. 51*, Kherson, S. 148–152.
3. Kil'ova, H., 2010. 'Narodna ihrashka yak zasib vykhovannya ditey (Folk toy as a means of raising children)', *Ridna shkola, № 6*, S. 59 – 63.
4. Lasunova, SV., 2000. 'Rozvytok opysovoho movlennya starshykh doshkil'nykiv zasobamy ukrayins'koyi narodnoyi ihrashky : dys... kand. ped. nauk: 13.00.02 (Development of narrative broadcasting of senior preschool children by means of Ukrainian folk toys: dissertation candidate of pedagogical sciences: 13.00.02)', *Pivdennoukrayins'kyy derzhavnyy pedahohichnyy universytet imeni K.D.Ushyns'koho*, Odesa, 189 s.
5. Nayden, O., 1999. 'Ukrayins'ka narodna ihrashka. Istoriya. Semantyka. Obrazna svoyeridnist. Funktsional'ni osoblyvosti', Kyiv, 256 s.
6. Ponimans'ka, TI., 2013. 'Doshkil'na pedahohika : pidruchnyk (Preschool Pedagogy: a manual)', *2-he vyd., dopov.*, Kyiv : *Akademvydav*, 462 s.
7. Sorochuk, L., 2010. 'Narodna ihrashka yak vyyav tradytsiy narodnoho vykhovannya v ukrayins'kiy rodyni (A folk toy as a manifestation of the traditions of folk upbringing in the Ukrainian family)', *Naukovi zapysky. Seriya «Kul'turolohiya», Vypusk 5*, S. 645 – 653.
8. Tryfonova, O., 2016. 'Realizatsiya pryntsypu narodnosti u formuvanni natsional'no-movlennyevoyi osobystosti starshoho doshkil'nyka zasobamy ukrayins'koyi narodnoyi ihrashky (Implementation of the principle of nationality in the formation of the national-linguistic personality of a senior preschool child by means of the Ukrainian folk toys)', *Naukovyy visnyk MHU imeni V. O. Sukhomlyns'koho, Pedahohichni nauky, № 2 (53)*, S. 191 – 196.
9. 'Ukrayins'ka narodna ihrashka: Kataloh (Ukrainian folk toy: Catalog)', 2006. К. : *Vydavnychyy dim «Stylos»*, 48 s.
10. Shcherbak, TI., 2015. 'Psykholojiya narodnoyi ihrashky (Psychology of folk toys)', *Problemy suchasnoyi psykhologii: zbirnyk naukovykh prats' K-PNU imeni Ivana Ohiyenka, Instytutu psykhologii imeni H.S.Kostyuka NAPN Ukrayiny, Vypusk 30*, S. 727 – 739.